

1.3.1 זכויות יסוד

סעיף 1 לחוק היסוד:

- (1) כבוד האדם יהיה בלתי ניתן לפגיעה. מחובתן של כל רשויות המדינה לשמור ולהגן עליו.
- (2) העם הגרמני מכיר בזכויות אדם הבלתי ניתנות לערעור או לשלילה כבסיס לכל קהילה של אנשים, של שלום וצדק בעולם.
- (3) זכויות היסוד שלהלן יחייבו את הרשות המחוקקת, הרשות המבצעת והרשות השופטת כדין החל במישרין.

סעיף 6 פסקה 2 לחוק היסוד:

- "הטיפול בילדים וחינוכם הם זכותם הטבעית של ההורים וחובה המוטלת בראש ובראשונה עליהם. המדינה תפקח עליהם במילוי חובה זו".

סעיף 19 פסקה 4 לחוק היסוד:

- "אם זכויותיו של אדם ייפגעו על ידי רשות ציבורית, אזי תעמוד לו הזכות לפנות לערכאות משפטיות. אם לא מקבעה סמכות שיפוט אחרת, הפנייה תיעשה לבתי המשפט הרגילים..."

גם ילדים ובני נוער הם בעלי זכויות יסוד!

1.3.1 זכויות יסוד

זכויות היסוד מעוגנות בסעיפים 1 עד 19 של הפרק הראשון בחוק היסוד. בנוסף, בחוק היסוד נזכרות גם "זכויות אדם בלתי ניתנות לערעור או לשלילה כבסיס לכל קהילה של אנשים, של שלום וצדק בעולם" (סעיף 1 פסקה 2 בחוק היסוד). גם ילדים ובני נוער עומדות זכויות היסוד. ב-1968, בית המשפט הפדרלי לענייני חוקה הדגיש במפורש שילדים הם בעלי זכויות יסוד הזכאים להגנת המדינה.

להלן זכויות היסוד:

- הגנה על כבוד האדם (סעיף 1)
- חירויות אישיות והזכות לחיים ולשלמות הגוף (סעיף 2)
- שוויון בפני החוק, שוויון הזכויות בין גברים לנשים והגנה בפני אפליה (סעיף 3)
- חופש האמונה והמצפון והזכות להתנגד לשירות צבאי (סעיף 4)
- חופש הביטוי, העיתונות, חופש האמנות והמדעים, חופש המחקר וההוראה (סעיף 5)
- הגנה מיוחדת של המדינה למוסד הנישואין והמשפחה (סעיף 6)
- פיקוח המדינה על כל מערכת החינוך, קביעת נהלים לשיעורי דת, הזכות להקמת בתי ספר פרטיים (סעיף 7)
- חופש ההתאספות בתור זכות לקיום התאספויות שחרות שלום ללא נשק, בלא מתן הודעה מוקדמת או רשות, אשר עשויה להיות מוגבלת "תחת כפת השמיים" על פי חוק (סעיף 8)
- חופש ההתאגדות, ובלבד שההתאגדות אינה מנוגדת לדין פתילי, לסדר החוקתי או לרעיון ההבנה בין העמים. נגזר מכך באופן מרומז גם החופש להקמת קואליציה והזכות להכרזה על סכסוכי עבודה (סעיף 9)
- שמירת זכויות של מכתבים, דואר וטלוקומניקציה (סעיף 10)
- הזכות לנוע בחופשיות בכל שטחי גרמניה (סעיף 11)
- חופש התעסוקה (סעיף 12)
- הזכות להתנגד לשירות צבאי מציבות מצפוניות או לאפשרויות שונות של שירות חובה במקרה של "מצב המצריך התגוננות" (סעיף 12א)
- זכות האדם לשלמות דירתו והרזיגים המותרים (סעיף 13)
- הזכות לקניין וליחשה, החובה להשתמש בכנס לטובת הכלל והאפשרות להפקעת רכוש לטובת הכלל בתמורה לפיצוי (סעיפים 14 ו-15)
- הגנה מפני אובדן אזרחות והסגרה (סעיף 16)
- הזכות למקלט לנדרפים פוליטיים בהתקיים תנאים מסוימים (סעיף 16א, פסקאות 2 עד 4)
- הזכות לפנות לשלטון בעצמות (סעיף 17)
- הגבלת זכויות יסוד ביחס לשירות צבאי ושירות חליפי ושירות במקרה של "מצב המצריך התגוננות" (סעיף 17א)
- ביטול זכויות היסוד של אדם שניצל אותן לרעה במאבקו בסדר הדמוקרטי הבסיסי של החירות (סעיף 18)

הזכות לפנות לערכאות משפטיות קבועה בסעיף 19 פסקה 4: "אדם שפגעו זכויותיו על ידי רשות שלטונית רשאית לפנות לערכאות המשפטיות. אם לא נקבעה סמכות שיפוט אחרת, הפנייה תיעשה לבתי המשפט הרגילים".

סעיף 19 פסקה 2 קובע: "בשום מקרה אסור לפגוע במהותה של זכות יסוד". גם במקום בו הגבלות מותרות, הדבר חייב להתבצע על פי דין, אולם גם חוקים אלו אינם יכולים להשפיע על מהותן של זכויות היסוד.

זכויות היסוד מחייבות את רשויות המדינה בתור חוק הבלתי ניתן לערעור (סעיף 1 פסקה 3).

כלל הנוגע להתפתחות האיחוד האירופי, סעיף 23 בחוק היסוד קובע "רמת הגנה על זכויות היסוד הדומה במהותה לזו שמעניק חוק יסוד זה" בתור קריטריון חוקתי.

היבט בסיסי לשירותי הרווחה לילדים ונוער הוא שילדים הם בעלי זכויות יסוד.

היבט נוסף הוא גם האופן שבו סעיף 6 מגדיר את זכויות ההורים:

- (1) מוסד הנישואין והמשפחה יזכה להגנה מיוחדת מצד המדינה.
- (2) הטיפול בילדים וחינוכם הם זכותם הטבעית של ההורים וחובה המוטלת בראש ובראשונה עליהם. המדינה תפקח עליהם במילוי חובה זו.
- (3) ניתן להפריד ילדים ממשפחותיהם בניגוד לרצונם של ההורים או האפוטרופוסים רק על פי חוק ואם ההורים או האפוטרופוסים אינם ממלאים את תפקידם או שהילדים ימצאו בסכנה להזנחה חמורה באופן אחר.
- (4) לכל אדם תעמוד הזכות להגנה ולטיפול מהחברה.
- (5) ילדים ששלדו מחוץ לנישואין יינתנו במסגרת חקיקה אותן הדמיוניות להתפתחות גופנית ונפשית ולמעמדם בחברה שניתנים למי שנולדו במסגרת הנישואין.

לקריאה נוספת

Bundeszentrale für politische Bildung: <https://www.bpb.de/politik/grundfragen/politik-einfach-fuer-alle/236616/die-grundrechte> (last accessed: 31 May 2021).

Deutscher Bundestag: https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_01-245122 (last accessed: 31 May 2021).

Wapler, Friederike (2015): Kinderrechte und Kindeswohl, Tübingen.